

Που βρίσκεται

Το Αισθητικό δάσος Καισαριανής βρίσκεται στη δυτική πλευρά του όρους Υμηττός, στην Αττική, και συνορεύει προς βορρά, ανατολικά και νότια με τις βραχώδεις πλαγιές του Υμηττού και στα δυτικά με την Πανεπιστημιούπολη Αθηνών και τους δήμους Καισαριανής και Βύρωνα. Η συνολική έκταση του δάσους είναι 4.460 στρέμματα

Ο σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκε

Η μεγάλη αναδασωτική προσπάθεια της Φιλοδασικής σε συνδυασμό με την αναστήλωση της Μονής Καισαριανής, είχε ως σκοπό τη δημιουργία ενός αρμονικού συνόλου φύσης και πολιτισμού και ταυτόχρονα την προστασία των εδαφών και της αυτοφυούς βλάστησης της περιοχής, την αισθητική βελτίωση του περιβάλλοντος και την προσφορά ενός χώρου για την αναψυχή των κατοίκων της πρωτεύουσας. Ολόκληρη η έκταση που αναδάσωσε με επιτυχία η Φιλοδασική, με το [ΠΔ 91/74](#) κηρύχθηκε "αισθητικό δάσος".

Σύντομη περιγραφή

Το Αισθητικό δάσος Καισαριανής απλώνεται από την άκρη της πόλης μέχρι τις βραχώδεις πλαγιές του Υμηττού στα 760 μέτρα υψόμετρο. Στην περιοχή κυριαρχούν οι μέτριες και οι ισχυρές κλίσεις (30% - 65%), και το ανάγλυφο είναι έντονο και κατακερματισμένο με πολλές λοφώδεις εξάρσεις. Το δάσος διασχίζουν τα ρεύματα του Ηριδανού και του Κουταλά με διεύθυνση από την ανατολή προς τη δύση με ελάχιστη έως μηδενική παροχή.

Οι αναδασωτικές επεμβάσεις στο σύνολο του Αισθητικού Δάσους είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός μωσαικού βλάστησης όπου κυριαρχεί το πεύκο (τραχεία πεύκη) σε αμιγείς συστάδες ή σε ανάμειξη με κυπαρίσσι και με πλατύφυλλα είδη όπως κουτσουπιά, χαρουπιά και χνοώδη δρυ. Στις βραχώδεις περιοχές υπάρχει το πεύκο μαζί με πουρνάρι και αγριελιά. Το μωσαικό συμπληρώνουν ενότητες με ιδιαίτερη φυσιογνωμία (σε περιορισμένη έκταση) όπως ο "ιστορικός ελαιώνας", ο διπλανός του κυπαρισσώνας, οι ευκάλυπτοι κυρίως στα νότια του νεκροταφείου Καισαριανής, η παραρεμμάτια βλάστηση κ.α.

Η βλάστηση του Αισθητικού δάσους Καισαριανής συγκροτείται από τα παρακάτω κύρια δασικά είδη με τα οποία έγιναν οι αναδασώσεις από τη Φιλοδασική και το τότε Υπουργείο

Γεωργίας:

- Τραχεία πεύκη (*Pinus brutia* Ten.)
- Χαλέπιος πεύκη (*Pinus halepensis* Mill.)
- Κουκουναριά (*Pinus pinea* L.)
- Κυπαρίσσι οριζοντιόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *horizontalis* L.)
- Κυπαρίσσι ορθόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis* L.)
- Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum* L.)
- Χνωδής δρύς (*Quercus pubescens* Willd.)
- Αριά (*Quercus ilex* L.)
- Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua* L.)
- Κυπαρίσσι γλαυκό (*Cupressus arizonica* var. *glabra* Greene)

Εκτός από τα προαναφερθέντα είδη, σποραδικά έχουν φυτευτεί βελανιδιές (*Quercus aegilops* L.), αιλανθοί (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), κυανόφυλλες ακακίες (*Acacia cyanophylla*), ευκάλυπτοι (*Eucalyptus globulus* Labill.), παρκινσονίες (*Parcinsonia* sp.), αγριοπιπεριές (*Schinus molle*), γκορτσιές (*Pyrus amygdaliformis*) και πλατάνια (*Platanus orientalis* L.).

Στα διάκενα και σε εκτάσεις προσφάτως αναδασωμένες, δημιουργούνται πλούσιοι φρυγανότοποι με κυρίαρχα τα είδη: *Sarcopoterium spinosum*, *Phlomis fruticosa*, *Corydthymus capitatus*, *Cistus salvifolius*, *Cistus incanus*, *Euphorbia acanthothamnus*, *Genista acanthoclada*, *Fumana thymifolia*, *Hypericum empetrifolium*, *Inula viscosa*, *Satureja thymbra*, *Helichrysum* sp., *Calycotome vilosa*, *Tragopogon* sp., *Thapsia garganica*, *Verbascum undulatum*, *Anthyllis hermaniae*, *Globularia alypum*, *Thymelaea tartonraira*, *Balotta acetabulosa* κλπ.

Τα αγροστώδη που συναντώνται στην περιοχή εντάσσονται στην κατηγορία των ειδών των θαμνωδών ψευδοστεππών που προήλθαν από την υποβάθμιση της φυσικής δασικής βλάστησης (*Brachypodium ramosum*, *Poa bulbosa*, *Avena* sp., *Bromus* sp. κλπ). Στην περιοχή συναντώνται σημαντικά είδη γεωφύτων όπως: *Cyclamen graecum*, *Colchicum* sp., *Asphodeline lutea*, *Asphodelus fistulosus*, *Allium roseum*, *Fritillaria graeca*, *Lloydia graeca*, *Ornithogallum atticum*, *Muscari comosum*, *Asparagus acutifolius*, *Smilax aspera*, *Crocus* sp., *Sternbergia lutea*, *Cephalanthera rubra*, *Serapias* sp., διάφορα είδη *Ophrys* και *Orchis* κλπ.

Το μωσαικό της βλάστησης (τεχνητώς δημιουργημένης ή φυσικής) προσδίδει μία ιδιαίτερη φυσιογνωμική ποικιλία στην περιοχή που αντικατοπτρίζει παράλληλα και την ποικιλία των διαφόρων βιοτόπων. Το μωσαικό της βλάστησης καθιστά την περιοχή ξεχωριστή από τις γειτονικές της και περισσότερο προσίτη σε χειρισμούς της βλάστησης με σκοπό, εκτός

από την οικολογική προσφορά, και την αισθητική ανάδειξη του χώρου. Η ποικιλία αυτή που είναι αποτέλεσμα των χειρισμών της Φιλοδοσικής, κάτω από κανονικές συνθήκες θα εξακολουθήσει να υπάρχει και να αναδεικνύεται με επιμέρους διαφοροποιήσεις.

Οι γεωλογικοί σχηματισμοί που συναντώνται στην περιοχή είναι το κατώτερο και το ανώτερο μάρμαρο και οι σχιστόλιθοι Καισαριανής. Είναι χαρακτηριστική μάλιστα η επαφή τους στην πλαγιά της Καλοπούλας. Η γενική διεύθυνση των στρωμάτων του κρυσταλλοσχιστώδους συστήματος είναι ΑΒΑ-ΔΝΔ και η κλίση Δ έως ΒΔ από 20ο έως 60ο. Στο δυτικό άκρο της περιοχής συναντώνται ημιμεταμορφωμένα πετρώματα και νέες και παλιές αποθέσεις συνιστάμενες από κροκάλες, λατύπες, άμμους και αργίλους σε ποικίλη αναλογία. Τα εδάφη που σχηματίζονται πάνω σ'αυτά τα πετρώματα είναι κατά πλειοψηφία σκελετικά, πετρώδη και αβαθή, λόγω της έντονης υποβάθμισης που είχε υποστεί η βλάστηση κατά το παρελθόν.

Το κλίμα της περιοχής είναι μεσογειακό με κύριο χαρακτηριστικό το ξηρό και θερμό καλοκαίρι και τον ήπιο και βροχερό χειμώνα. Με βάση τα στοιχεία του Μ.Σ. Αθηνών η ετήσια μέση θερμοκρασία του αέρα κυμαίνεται από 16,5οC - 19οC με ψυχρότερο μήνα τον Ιανουάριο και θερμότερους τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Η μέση ετήσια βροχόπτωση είναι 400 mm περίπου και κατανέμεται στη βροχερή περίοδο Οκτωβρίου - Απριλίου και την σχεδόν ξηρή των υπολοίπων μηνών. Η μέση σχετική υγρασία είναι 65% περίπου, οι χαλαζοπτώσεις είναι σπάνιες και οι μέρες χιονιού ελάχιστες.

Στο πλαίσιο της Κοινοτικής Οδηγίας 92/43 (Natura 2000) στην περιοχή του Αισθητικού δάσους συναντώνται και χαρτογραφήθηκαν οι παρακάτω τύποι οικοτόπων του παραρτήματος I :

- Δάση ελιάς και χαρουπιάς (Κωδ. Natura 2000: 9320, Corine 91: 45.3)
- Φρύγανα με *Sarcopoterium spinosum* (Κωδ. Natura 2000: 5420, Corine 91: 33.3)
- Μεσογειακά δάση πεύκης με ενδημικά μεσογειακά είδη πεύκης
- (Κωδ. Natura 2000 : 9540, Corine 91: 42.8, 42.7)
- Βραχώδη οικοσυστήματα χωρίς βλάστηση (Κωδ. Natura 2000: 8250)

Η ευρύτερη περιοχή λόγω της ποικιλίας βιοτόπων που παρουσιάζει, είναι σημαντική για την ορνιθοπανίδα και ιδιαίτερα για τα μικρότερα είδη πουλιών (π.χ. στρουθιόμορφα). Από τα είδη που έχουν παρατηρηθεί στον Ύμηττό (και αναφέρονται στην έκθεση της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας: "Ύμηττός - ένας από τους τελευταίους πνεύμονες πρασίνου της Αττικής"), πολλά φωλιάζουν, ξεχειμωνιάζουν ή εμφανίζονται μόνιμα ή περιστασιακά στην περιοχή. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

Νησοπέδικα (*Alectoris chucar*), δεκαοχτούρα (*Streptopelia decaocto*), τρυγόνι (*Streptopelia turtur*), κούκος (*Cuculus canorus*), κουκουβάγια (*Athene noctua*), κατσουλιέρης (*Galerida cristata*), κοκκινολαιμης (*Erithacus rubecula*), κότσυφας (*Turdus merula*), κοκκινούρης (*Phoenicurus ochruros*), αηδόνι (*Luscinia megarynchos*), ελατοπαπαδίτσα (*Parus ater*), καλόγερος (*Parus major*), καρακάξα (*Pica pica*), σπιτοσπουργίτης (*Passer domesticus*),

σπίνος (*Fringilla coelebs*), φλώρος (*Carduelis chloris*).

Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί τα θηλαστικά: αλεπού (*Vulpes vulpes*), λαγός (*Lepus europaeus*) και σκαντζόχοιρος (*Erinaceus europaeus*) και ένα είδος νυχτερίδας και τα ερπετά: πράσινη σαύρα (*Lacerta trilineata*), σπιτόφιδο (*Elaphe situla*), σαίτα (*Coluber najatum*), οχιά (*Vipera ammodytes*) και η χελώνα *Testudo marginata*.

Πως προστατεύεται το δάσος

Σε ολόκληρη την έκταση του Αισθητικού δάσους Καισαριανής ([ΠΔ 91/74](#)), ισχύει η [νέα Δασική Απαγορευτική Διάταξη](#) του Δασαρχείου Πεντέλης. Επιπλέον η περιοχή του εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις:

- του Συντάγματος της Χώρας για το περιβάλλον και ειδικά για τα δάση (άρθρα 24 και 117).
- της Δασικής Νομοθεσίας
- του νόμου 1650/86 "περί προστασίας του περιβάλλοντος".
- του Π.Δ 575/80 "περί κηρύξεως ιδιαιτέρως ευαίσθητων εις πυρκαγιάς περιοχών δασών και δασικών εκτάσεων ως "επικινδύνων"
- του Π.Δ. του ΦΕΚ 544/78 "περί καθορισμού ρυθμίσεως ζωνών προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού"
- του ρυθμιστικού σχεδίου της Αθήνας (ν. 1515/85, αρθ. 2 και 3)
- της με αρ. 9173/1642/3.3.93 απόφασης ΥΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ 281/τ.Δ'/23.3.92) με την οποία ο Ηριδανός χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος ρεύμα
- της Κοινοτικής Οδηγίας 92/43/21.5.92 "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (Natura 2000) βάσει της οποίας η περιοχή του Αισθητικού δάσους Καισαριανής μαζί με τον Υμηττό και τη Λίμνη της Βουλιαγμένης έχουν απογραφεί με κωδικό αριθμό GR3000006 και εντάσσονται στο διευρωπαϊκό δίκτυο των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας.
- διαφόρων διατάξεων με βάση τις οποίες δεν επιτρέπονται στην περιοχή λατομικές, κτηνοτροφικές και θηραματικές δραστηριότητες.
- της απόφασης με αριθ. 12603/11.6.93 της Δ/σης Υγείας Νομαρχίας Αθηνών που αφορά το νερό των πηγών Μονής Καισαριανής και Καλοπούλας.

Η διαχείριση του δάσους

Η διαχείριση που ασκείται από την Φιλοδασική Ένωση Αθηνών υπό την εποπτεία των

Δασικών Υπηρεσιών, επιδιώκει την επίτευξη της πολλαπλής προσφοράς του δάσους. Στόχοι της είναι η προστασία του δάσους ως οικοσυστήματος (προστασία από φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους) και η συντήρηση, βελτίωση και ανάδειξη των φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών του ώστε πέραν της οικολογικής του προσφοράς ως φυσικού πόρου, οι επισκέπτες να απολαμβάνουν τη μέγιστη εμπειρία αναψυχής και να υπάρχει διαρκής δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης.

Οι γενικές κατευθύνσεις για την επίτευξη των στόχων της διαχείρισης είναι:

- Καλλιεργητικές/βελτιωτικές φροντίδες και εξυγιαντικές επεμβάσεις στη βλάστηση
- Συμπληρωματικές φυτεύσεις
- Αντιπυρική προστασία
- Προστασία από φυσικούς κινδύνους
- Οργάνωση ευκολιών αναψυχής
- Φύλαξη

Ειδικά για την αντιπυρική προστασία η ΦΕΑ πραγματοποιεί τα εξής:

- Πυροφύλαξη στα δύο παρατηρητήρια που έχει εγκαταστήσει
- Καθαρισμούς και αραιώσεις της βλάστησης ιδίως σε παρόδιες θέσεις
- Εξασφάλιση των πυροσβεστικών σημείων (στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν δέκα σημεία υδροληψίας που η τροφοδοσία τους εξασφαλίζεται από τη ΦΕΑ)
- Συντήρηση και σήμανση του δασικού οδικού δικτύου
- Ενημέρωση του κοινού

Τι μπορεί να κάνει ο επισκέπτης

Η περιοχή του Αισθητικού δάσους προσφέρεται για την άσκηση ελαφρών δραστηριοτήτων αναψυχής όπως είναι:

- Πεζοπορία στους δρόμους, τους πεζοδρόμους και τα μονοπάτια της περιοχής.
- Αθληση, ατομική ή ομαδική (χωρίς τη χρήση οργάνων και υποδομής)
- Ανάπαυση σε διάφορες ειδικά διαμορφωμένες θέσεις.
- Απόλαυση θέας από διάφορα υψηλά σημεία και θέσεις θέας της περιοχής.
- Ποδηλασία στους δασικούς δρόμους.
- Επίσκεψη στις Μονές Καισαριανής, Αγ.Ιωάννη Θεολόγου και Αγ.Γεωργίου Κουταλά και στα μνημεία του λόφου Ταξιαρχών και της Ανάληψης.
- Εκπαιδευτικές δραστηριότητες, σχολικές και άλλες, σχετικές με το φυσικό

περιβάλλον και ειδικά με τη βλάστηση και τη χλωρίδα του Υμηττού.

- Διάφορες μεμονωμένες δραστηριότητες ήπιας μορφής.
- Οργανωμένες ξεναγήσεις στον Βοτανικό Κήπο της ΦΕΑ

Αυτό οφείλεται στο ότι συγκεντρώνει τόσο σε αριθμό όσο και σε διασπορά τα παρακάτω στοιχεία για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων:

- επίπεδες σχετικά θέσεις που επιτρέπουν τη συγκέντρωση του κοινού και την άνετη και ασφαλή κίνησή του.
- πολλές θέσεις θέας απ'όπου αναδεικνύεται το πανοραμικό τοπίο πλαισιωμένο ή όχι από την ιδιαιτερότητα του μικροτοπίου.
- αρκετά μονοπάτια που το πλάτος, η κλίση και η βατότητά τους ποικίλουν και συνιστούν ένα πλήρες δίκτυο για την διακίνηση των επισκεπτών.
- βλαστητική εικόνα της περιοχής που παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία δεδομένου ότι οι επιμέρους φυσιογνωμικές ενότητες έχουν διαφορετική εξέλιξη.
- σημαντικό πόλος έλξης είναι η περιοχή γύρω από την Μονή Καισαριανής όπου η πυκνή βλάστηση εναλλάσσεται με τον ιστορικό ελαιώνα, και οι πλατείες της Μονής με τα μονοπάτια που οδηγούν τους επισκέπτες περιμετρικά σε διάφορες θέσεις θέας, σε ήσυχα σημεία ή σε ιδιαίτερης αισθητικής ποικιλίας διαδρομές.

Η άσκηση των δραστηριοτήτων μπορεί να λάβει χώρα ελεύθερα στους δρόμους, τα μονοπάτια και στους ειδικά διαμορφωμένους χώρους στις θέσεις "Καλοπούλα", "Αγ.Ιωάννης Πρόδρομος", "Αγ.Γεώργιος Κουταλάς", "Πύργος" και στις πλατείες της Μονής Καισαριανής. Στην περιοχή υπάρχουν τρεις πηγές στις θέσεις "Καλοπούλα", "Ανάληψη" και στη Μονή Καισαριανής (πιθανότατα η αρχαία πηγή "Καλλία"). Όλες οι πηγές είναι μικρής, εποχιακώς κυμαινόμενης, παροχής και το νερό τους δεν είναι πόσιμο.

Το Αισθητικό δάσος φιλοξενεί αξιοθέατα όπως η Μονή Καισαριανής, οι εκκλησίες του Αγ.Μάρκου και των Ταξιαρχών, το ξωκλήσι της Ανάληψης, τα μοναστήρια του Αγ.Ιωάννη Προδρόμου και του Αγ.Γεωργίου Κουταλά και άλλα αξιοθέατα (π.χ. Μονή Αστερίου) που για την επίσκεψή τους είναι υποχρεωτική η διέλευση από το Αισθητικό δάσος. Οι χώροι που περιβάλλουν τα αξιοθέατα αυτά αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη βαρύτητα δεδομένου ότι αποτελούν σημεία έντονης πίεσης από τους επισκέπτες. Η φροντίδα της βλάστησης εγγυάται τόσο τη διατήρηση και προστασία του φυσικού πόρου όσο και τη διαρκή δυνατότητα της περιοχής να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του κοινού για αναψυχή.